

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**

Katowice, dnia 17 października 2011 r.

**Zarząd
Katowickiego Holdingu Węglowego SA
w Katowicach**

LKA-4101-08-05/2011/ P/11/132

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, zwanej dalej „ustawą o NIK”, Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach przeprowadziła kontrolę w KHW SA KWK „Murcki-Staszic” Ruch „Staszic” zwanej dalej „Kopalnią” w zakresie usuwania przez przedsiębiorstwa górnicze szkód wywołanych ruchem zakładu górniczego w okresie 2008 r. - 2011 r. (I kwartał).

W związku z kontrolą, której wyniki przedstawione zostały w protokole kontroli, podpisanym w dniu 14 września 2011 r., Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 60 ustawy o NIK, przekazuje Zarządowi KHW SA niniejsze wystąpienie pokontrolne.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania Zarządu KHW SA i kierownictwa Kopalni w zakresie spraw objętych kontrolą.

Powyższą ocenę uzasadniają następujące oceny cząstkowe i ustalenia kontroli:

- 1. NIK ocena pozytywnie działania Zarządu i kierownictwa Kopalni w celu zapewnienia warunków organizacyjno-prawnych do realizacji obowiązków i uprawnień Kopalni, wynikających z ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. *Prawo geologiczne i górnicze*², w zakresie występowania szkód górniczych.**

¹ Dz. U. z 2007 r., Nr 231, poz. 1701 ze zm.

² Dz. U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947 ze zm. zwana dalej „ustawa Pgg”.

- 1.1 W latach 2008-2011 (I kw.) w Kopalni obowiązywał „Regulamin postępowania przy naprawianiu szkód spowodowanych ruchem zakładu górniczego”³, którym wprowadzono procedury i zasady postępowania w zakresie naprawiania szkód górniczych. Dotyczyły one m.in.: wszczęcia postępowania, gromadzenia dokumentacji, obowiązku udzielenia odpowiedzi poszkodowanemu, zgodnie z terminem określonym w art. 97 ust. 2 *Pgg*, ustalenia warunków geologicznych i działalności komisji zatwierdzającej zakres rzeczowy i finansowy likwidowanych szkód. Ustalone w regulaminie procedury, w ocenie NIK, przyczyniały się do eliminowania jednoosobowych rozstrzygnięć opartych na zasadzie uznaniowości oraz na swobodnej ocenie wniosku.
- 1.2 Kopalnia posiadała koncesję⁴ na wydobywanie węgla kamiennego ze złoża „Staszic”, objętego terenem górniczym „Giszowiec I”, które znajduje się na obszarze miast Katowice i Mysłowice. Koncesja zobowiązywała Kopalnię m.in. do prowadzenia eksploatacji w taki sposób, aby na terenach zwartej zabudowy miasta Katowice wpływy eksploatacji górniczej nie przekraczały II kategorii, a poza tymi terenami – III kategorii. Dla obszaru miasta Mysłowice organ koncesyjny podobnych ograniczeń nie wprowadził. Celem wywiązania się z powyższych warunków Kopalnia zleciła opracowanie prognozy deformacji terenu projektowanej eksploatacji górniczej, na podstawie której w planach ruchu na lata 2007-2009 i 2011-2013 zaprojektowano parametry techniczne ścian wydobywczych w taki sposób, aby powstałe w wyniku eksploatacji odkształcenia terenu spełniały warunki koncesji. Na etapie opracowywania obowiązujących w okresie objętym kontrolą planów ruchu Kopalnia informowała użytkowników instytucjonalnych (takich jak np. PKP, GDDK, MZUiM) o przewidywanych skutkach prowadzonej działalności, przekazując im mapy użytkowanych przez nich terenów z zaznaczonymi prognozowanymi osiadaniem i odkształceniami terenu.

Dodatkowo, celem realizacji warunków koncesji, Kopalnia, przed sporządzeniem planu ruchu na lata 2007-2009, wykonała dodatkowe opracowania w zakresie ochrony powierzchni⁵ oraz inwentaryzację obiektów kubaturowych i liniowych w zasięgu wpływów projektowanej eksploatacji. Na podstawie

³ Stanowiący załącznik do Uchwały Zarządu KHW SA nr 688/2007 z dnia 4 lipca 2007 r., wprowadzony Zarządzeniem nr 44/2007 Dyrektora KHW SA KWK „Murcki – Staszic” -obowiązuje od 1 października 2007 r.

⁴ Decyzja nr BKK/MS-1296/94 z dnia 26 sierpnia 1994 r. Minister Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa.

⁵ „Opinia górniczo-budowlana dotycząca oceny wpływu zmian projektowanej eksploatacji w planie ruchu KWK „Staszic” na lat 2007-2009 w aspekcie ochrony zabudowy powierzchni” i „Możliwość prowadzenia eksploatacji w pokładzie 510 pole T oraz w pokładzie 407/1 partia CDF w rejonie drogi krajowej nr 86 oraz zabudowy północnej dzielnicy Murcki”.

przeprowadzonych inwentaryzacji dokonano analizy charakterystyki zagospodarowania powierzchni oraz weryfikacji odporności obiektów na prognozowane wpływy projektowanej eksploatacji, a dane te zamieszczono, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 czerwca 2002 r. w sprawie planów ruchu zakładów górniczych⁶, w części szczegółowej planu ruchu na lata 2007-2009. W trzech obiektach, niespełniających wymogów odporności, wykonano profilaktyczne zabezpieczenia przed projektowaną eksploatacją górnictwem. Przed przystąpieniem do sporządzenia planu ruchu na lata 2011-2013 wykonano ponowną inwentaryzację obiektów, które w poprzednim planie ruchu wymagały zabezpieczeń⁷ przed ujemnymi wpływami eksploatacji i w 7 obiektach przeprowadzono prace profilaktyczno-zabezpieczające. Dla infrastruktury powierzchniowej (gazociągi, linie energetyczne, szlaki komunikacyjne, mosty i wiadukty) Kopalnia prowadziła cykliczne pomiary geodezyjne na ustalonych z użytkownikami liniach obserwacyjnych. Wyniki tych obserwacji przekazywano do użytkowników obiektu i wykorzystywano do podejmowania działań w celu zminimalizowania skutków prowadzonej eksploatacji. Kopalnia w wyniku zawartych umów (ugód) z użytkownikami infrastruktury powierzchniowej finansowała koszty obserwacji ww. obiektów. Na obserwacje te, w okresie objętym kontrolą, Kopalnia wydatkowała ok. 530 tys. zł.

Ponadto, w ramach działań profilaktycznych, w celu ograniczenia wpływów eksploatacji górnictwem na obiekty kubaturowe, Kopalnia dla nowobudowanych obiektów finansowała koszty zabezpieczeń obiektów na wpływy projektowanej eksploatacji, ponosząc z tego tytułu koszty w wysokości 467,8 tys. zł.

1.3 NIK ocenia pozytywnie współpracę Zarządu KHW SA i kierownictwa Kopalni z organami wykonawczymi miasta Katowice, w zakresie współuczestniczenia w tworzeniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów górniczych oraz zapewnienia tym samym integracji działań podejmowanych w granicach terenów górniczych.

Kopalnia wносила uwagi do opracowanego przez Urząd Miasta „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Katowice – II edycja” oraz weryfikowała jego treść w aspekcie zgodności z przekazanymi przez

⁶Dz. U. Nr 94, poz. 840 ze zm.

⁷ Według instrukcji nr 12 GIG „Zasady oceny możliwości prowadzenia podziemnej eksploatacji górnictwem z uwagi na ochronę obiektów budowlanych”.

Kopalnię materiałami na etapie opracowywania. Celem wniesionych uwag i opinii było uwzględnienie projektowanych zamierzeń eksploatacyjnych Kopalni i zagrożeń dla zamierzonego zagospodarowania terenu. Ponadto przedstawiciele KHW SA i Kopalni czynnie uczestniczyli w pracach Zespołu Porozumiewawczego, powołanego⁸ dla okresowej oceny wpływów eksploatacji górniczej kopalń KHW SA na powierzchnię terenu i przygotowania warunków dalszej eksploatacji w granicach administracyjnych miasta Katowice.

2. Wywiązywanie się Kopalni z warunków określonych przez Prezydenta Miasta Katowice w opiniowanych przez niego planach ruchu na lata 2007-2009 i 2011-2013 oraz dodatkach do ich części szczegółowej.

Plan ruchu zakładu górniczego, zgodnie z art. 64 ust. 5 ustawy *PGR*, przed zatwierdzeniem przez właściwy organ nadzoru górniczego, podlega zaopiniowaniu przez właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

Prezydent Miasta Katowice, w okresie objętym kontrolą, negatywnie⁹ zaopiniował część szczegółową planu ruchu KWK „Staszic” na lata 2007-2009, wskazując na potrzebę dodatkowych wyjaśnień i uzupełnień. Kopalnia dokonała wymaganych korekt¹⁰ (uzupełnień) planu, a Prezydent Miasta Katowice pozytywnie go zaopiniował,¹¹ zastrzegając swoją opinię spełnieniem 10 warunków. Kopalnia zrealizowała powyższe warunki, częściowo wprowadzając je do planu ruchu.

Do części szczegółowej planu ruchu na lata 2007-2009 Kopalnia sporządziła łącznie 16 dodatków, wymagających opinii Prezydenta Miasta, który pozytywnie je zaopiniował lub nie wnosił do nich uwag. Opiniując pozytywnie dodatki nr 17 i nr 39, zaopiniował je pod określonymi warunkami, które Kopalnia zrealizowała we wskazany przez Prezydenta Miasta sposób, np. dostarczając odpowiednie wyniki analiz, harmonogramy, wyjaśnienia itp.

Prezydent Miasta Katowice, Postanowieniem z dnia 16 września 2010 r., pozytywnie zaopiniował część szczegółową planu ruchu na lata 2011-2013 dla KHW SA KWK „Murcki-Staszic” pod 11 warunkami. Warunki te Kopalnie spełniły, a dotyczyły one np. prowadzenia monitoringu hałasu, wykonania dodatkowych zabezpieczeń, itp.

⁸ Zespół Porozumiewawczy został powołany przez Prezydenta Miasta Katowice w kwietniu 2009 r.

⁹ Postanowieniem KŚ.I.HM.7651-4-2/06 z dnia 28 września 2006r.

¹⁰ Pismem znak TIP/115/06 z dnia 25 października 2006 r. ponownie złożyła ją do zaopiniowania Prezydentowi Miasta Katowice.

¹¹ Postanowieniem KŚ.I.HM.7651-4-2/06 z dnia 10 listopada 2006 r.

Kontrole przeprowadzone przez NIK w Urzędzie Miasta Katowice i Okręgowym Urzędzie Górniczym w Katowicach wykazały, że żadna z tych instytucji nie wносиła uwag do sposobu wypełniania warunków określonych w postanowieniach zatwierdzających plany ruchu na lata 2007-2009 i 2011- 2013 oraz w dodatkach do ich części szczegółowej.

3. Działania Kopalni w celu rzetelnego ustalenia rzeczywistych skutków prowadzonej działalności i podejmowanych na ich podstawie decyzji o ewentualnym przyznaniu odszkodowania za wyrządzone szkody.

3.1 Poszkodowani w 2008 r. wystąpili do Kopalni z 92 wnioskami o naprawienie szkody wywołanej ruchem zakładu górniczego. W kolejnych latach ilość zgłoszonych wniosków była większa (ze względu na wzrost udziału eksploatacji na terenach zurbanizowanych¹²) i wyniosła 118 w 2009 r. i 156 w 2010 r. W sektorze prywatnym w tym okresie zgłoszono odpowiednio: 78, 88 i 128 wniosków. Po przeprowadzeniu analizy warunków górniczo-geologicznych, wizjach na obiektach oraz analizie dokumentacji technicznej obiektu Kopalnia odmówiła ugodowego załatwienia sprawy 15 wniosków w 2008 r., 27 w 2009 r. i 12 w 2010 r. Przyczyną odmowy był brak związku przyczynowego pomiędzy występującymi uszkodzeniami a ruchem zakładu górniczego.

Kopalnia, w związku z likwidacją szkód górniczych, poniosła koszty - 2 637,2 tys. zł w 2008 r., 3 190,8 tys. zł w 2009 r., 13 795,8 tys. zł w 2010 r.¹³ i 2 790,1 tys. zł w I kw. 2011 r.¹³.

3.2 W planach ruchu zakładu górniczego na lata 2007-2009 i na lata 2011-2013 oraz w projektach technicznych eksploatacji pokładów określono uwarunkowania dla obiektów powierzchniowych. Dokumenty te zawierały prognozy wpływu projektowanej eksploatacji górniczej na powierzchnię terenu (tj. kategorię odkształceń) oraz kategorie odporności obiektów. Zasady prowadzenia obserwacji geodezyjnych określono w projektach¹⁴ cyklicznych pomiarów i wyznaczono w tym celu 51 linii obserwacyjnych na terenie górniczym. Obserwacje geodezyjne obiektów kubaturowych dokumentowano w dziennikach pomiarowych oraz przedstawiano

¹² Rejon dzielnicy Giszowiec – ul. Barbórki, Sosnowej i Górniczego Stanu - eksploatacja w pokładach 510/II (ścianami 407a, 408a) i 405/2 (ścianą 500Z-2) oraz rejon Murcki – ul. Fałata, Kubisty - eksploatacja w pokładach 402 (ścianami 107 i 110) i 407/4 (ścianą 304-S).

¹³ Dotyczy łącznie KWK „Murcki-Staszic” po połączeniu.

¹⁴ „Projekcie pomiarów deformacji w granicach terenu górniczego KHW S.A. KWK „Staszic” dla Planu Ruchu na lata 2007-2009” i „Projekcie ramowym cyklicznych pomiarów deformacji terenu górniczego KWK „Murcki-Staszic” do planu ruchu na lata 2011-2013”.

w formie tabelarycznej i szkiców wychyleń budynków. Dla obiektów liniowych (drogi, tory kolejowe, rurociągi magistralne) wykonywano wykresy obniżeń, uwzględniające wyniki kolejnych pomiarów oraz prognozę obniżeń dla danego czasokresu. W trakcie eksploatacji wykonywano analizę porównawczą prognozowanych wielkości osiadań z wielkościami wyników zaobserwowanych na liniach pomiarowych. Wyniki tej analizy co roku przedstawiano w sprawozdaniu do Urzędu Miasta Katowice. W latach 2008-2011 (I kw.) Urząd Miejski nie zgłaszał Kopalni żadnych uwag, co do sposobu dokumentowania wpływów eksploatacji na tereny administrowane przez miasto Katowice.

Dyrektor OUG w Katowicach określił¹⁵ szczególne zasady przy eksploatacji pokładów zagrożonych tapaniami, które winny zapewnić bezpieczeństwo obiektów budowlanych i urządzeń infrastruktury technicznej na powierzchni. Kopalnia, realizując te zasady po wystąpieniu wstrząsu o energii $E > 10^5$ J, każdorazowo powiadamiała Górnośląską Spółką Gazowniczą, która dokonywała, na koszt Kopalni, obchodu kontrolnego sieci gazowej pod względem szczelności instalacji. W latach 2008-2011 (I kw.) Kopalnia, z tytułu monitoringu sieci gazowej w budynkach mieszkalnych oraz obchodów kontrolnych gazociągów o średnim i podwyższonym ciśnieniu, wydatkowała 224, 6 tys. zł.

3.3 Badania kontrolne sposobu rozpatrywania¹⁶ wniosków o naprawienie szkód spowodowanych eksploatacją górnictwem wykazały, że przy ich załatwianiu przestrzegano procedur określonych w *Regulaminie* oraz zarządzeniach Zarządu KHW SA i Dyrektora Kopalni. Stwierdzono, że wnioski o naprawienie szkody rejestrowano i ujmowano w ewidencji Kopalni, dotrzymując 30-dniowego terminu na udzielenie pisemnej odpowiedzi na pismo poszkodowanego zgłaszającego szkodę oraz każdorazowo opracowywano opinię górnictwo-geologiczną, stanowiącą podstawę do uznania szkody. Identyfikacji szkody dokonywano na podstawie oględzin i opinii budowlanej, a wartość nakładów określano na podstawie kosztorysów zatwierdzanych przez komisję. Podstawą naprawienia szkody była ugoda, zawarta pomiędzy Kopalnią a poszkodowanym. Analiza wniosków wykazała, że poszkodowani, odbierając protokołem wykonanie robót naprawczych, potwierdzali dobre ich wykonanie przez firmę wykonującą remont. Tylko w dwóch przypadkach dokonywano poprawek na koszt firmy wykonującej remont.

¹⁵ Pismem z dnia 19 marca 1996 r. L.dz. 513/3/96/DF.

¹⁶ przeprowadzone na a podstawie losowo wybranych 20 wniosków (11 z 2008 r., 8 z 2009 r. i 2 z 2010 r.).

Kopalnia tylko w jednym przypadku dokonała naprawy szkody spowodowanej ruchem zakładu górniczego, w trybie art. 95 ust. 1 *Pgg*. Dotyczyło to części budynku¹⁷ dworca PKP Katowice–Murcki, gdzie szkodę po raz pierwszy zgłoszono w 1999 r. Wtedy wykonano prace naprawcze i zabezpieczające, jednak dalsza eksploatacja w latach 2004-2006 spowodowała ponowne wystąpienie szkód. Kopalnia poinformowała PKP o możliwości naprawienia szkody w trybie art. 95 ust. 1 *Pgg*, z uwagi na fakt, iż koszty przywrócenia stanu poprzedniego przekraczały wielkość poniesionej szkody. Kopalnia opracowała operaty szacunkowe i przeprowadziła negocjacje z PKP co do wysokości odszkodowania. Ostatecznie zawarto ugodę, na mocy której Kopalnia wypłaciła PKP odszkodowanie w kwocie 69 204 zł. W trakcie postępowania ugodowego PKP na własny koszt dokonała rozbiórki obiektu.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 *ustawy o NIK*, w terminie 7 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, Zarządowi KHW SA przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen zawartych w tym wystąpieniu.

¹⁷ Obiekt gastronomiczny dobudowany do budynku głównego dworca Katowice-Murcki.